Sampath kumar Medavarapu

श्रीगणेशाय नमः ।

अथ यावच्छुद्धवृद्धकारिकाणां संग्रहः ।

उभयानुभयः पश्येच्चरान् स्यात्तु स्थिरांश्चरः ।
समीपसंस्थितं राशिं त्यक्त्वा त्रींस्त्रीन् यथाक्रमम् ॥ इति ।
चरं धनं विना स्थास्नुं स्थिरमन्त्यं विना चरम् ।
युग्मं स्वेन विना युग्मं पश्यतीत्ययमागमः ॥ इति च ।
भय (२) पुण्य (११) विना (४) भावाद् ग्रहपाद्धः शुभार्गलम्
स्फुट (१२) गो (३) ज्ञेय(१०)भावात्तु विपरीतार्गलं विदुः ॥ (इति)
भागाधिकः कारकः स्यादल्पभागोऽन्त्यकारकः ।
मध्यांशो मध्यखेटः स्यादुपखेटः स एव हि ॥ इति ।
आदित्यान्नवमे तातश्चन्द्रान्माता चतुर्थतः ।
भौमात्तृतीयको भ्राता च बुधात्षष्ठे च मातुलः ॥
गुरोः पञ्चमतः पुत्रः शुक्रात्सप्तमतः स्त्रियः ।
शनेरष्टमतो मृत्युरिति तातादि चिन्तयेत् ॥ इति ।
मेषाद् वृष वृश्चिक च व्युत्क्रमात्कुम्भसिंहयोः ॥ इति ।
तस्मात्तदीशपर्यन्तं संख्यामत्र दशां विदुः ॥ इति ।
वर्षद्वादशकं तत्र न चेदेकं विनिर्दिशेत् ॥ इति च ।
कुजसौरी केतुराहू राजानावलिकुम्भयोः ।
कुजसौरी केतुराहू युक्तौ तत्र स्थितौ यदि ।
वर्षद्वादशकं तत्र न चेदेकं विनिर्दिशेत् ॥ (इति) ।
द्विनाथक्षेत्रयोरत्र निर्णयः कथ्यतेऽधुना ।
एकः स्वक्षेत्रगोऽन्यस्त्वपरत्र यदि संस्थितः ॥
तदान्यत्र स्थितं नाथं परिगृह्य दशां नयेत् ।
द्वावप्यन्यर्क्षगौ तौ चेत्स ग्रहो बलवान् भवेत् ॥

१—२ कारिकयोस्तात्पर्यमेकमेव; अत एते भिन्नकर्तृके । 'चरस्थं स्थिरगः पश्येत् उभयस्थं द्व्यङ्गगो निकटस्थं विना ग्रहम् ॥' इति वृद्धकारिकान्तरे स्थिरस्थं चरराशिगः । उभयस्थं द्व्यङ्गगो ... 'अन्ये तु ग्रहा वक्ष्यमाणरीत्या उपकारका भवन्तीति नैलकण्ठीये ॥ ३ मध्यांश इति । 'भगिन्यारतः स्यालक' इत्यादिसूत्राणि ४ आदित्यादिति । पर्युदासार्थः' इति स्वामी ॥ ५ क्रमादिति 'न क्वचित्' सूत्रार्थः ॥ प्राचीनैर्दिक्प्रदर्शनेनोपबृंहितानि' इति स्वामी ॥ ७ 'द्विनाथक्षेत्रयोः ६ 'कुजसौरी' इत्यर्धकारिका स्वामिटीकापुस्तकान्तरे नास्ति ॥ ८ एतदग्रे 'स्वक्षेत्रे स्थितिरपेक्ष स्वामी इत्यर्धकारिका स्वामिटीकापुस्तकान्तरे नास्ति ॥ न स्वेक्षणस्थया । एकस्य स्वगृहस्थत्वं नहि कार्योपयोगिकम्' ॥ इत्यधिकं नैलकण्ठीये ॥

Sampath kumar Medavarapu

ग्रहयोगसमानत्वे चिन्त्यं राशिबलाद्बलम् ।
राशिसत्त्वसमानत्वे बहुवर्षो बली भवेत् ॥
एकः स्वोच्चगतस्त्वन्यः परत्र यदि संस्थितः ।
ग्राहयेदुच्चखेटस्थं राशिमन्यं विहाय वै[1]॥
एवं सर्वं समालोच्य जातस्य निधनं वदेत् ॥ इति ।
अग्रहात्सग्रहो ज्यायान् सग्रहेष्वधिकग्रहः ।
साम्ये चरस्थिरद्वन्द्वाः क्रमात्स्युर्बलशालिनः ॥ इति ।
उच्चखेटस्य सद्भावे वर्षमेकं तु निक्षिपेत् ।
तथैव नीचखेटस्य वर्षमेकं विशोधयेत् ॥ इति ।
न्यासयोर्[2]ग्रहहीनत्वे चैकस्यान्येन संयुतौ ।
ग्राह्यो राशिर्ग्रहाभावस्तत्स्वाम्युच्चं गतो यदि ॥
एकत्र स्वभगः खेटश्चान्यत्र द्वौ ग्रहौ यदि ।
ग्रहद्वययुतिं हित्वा ग्राहयेत्पूर्वभं सुधीः ॥ इति ।
लग्नाद्यावतिथे तिष्ठेद्राशौ लग्नेश्वरः क्रमात् ।
ततस्तावतिथं राशिं जन्मारूढं प्रचक्षते ॥ इति ।
लग्नाल्लग्नपतिर्यावद्राशिसंस्थस्ततः पुनः ।
तावान्नृपेभिरारूढः कथितः सर्वशास्त्रतः ॥ इति ।
यदा लग्नाधिपो लग्ने सप्तमे वा स्थितो यदि ।
आरूढं लग्नमेवात्र निर्दिशेत्कालवित्तमः ॥ इति च ।[3]
तथा सार्धद्विघटिकामितात्कालाद्विलग्नभात् ।
प्रयाति लग्नं तन्नाम होरालग्नं प्रचक्षते ॥
वारपस्यांशमारभ्य[4] घटिकानां तु पञ्चकम् ।
प्रयाति जन्मपर्यन्तं भावलग्नं तथैव च ॥ इति ।
ओजलग्नप्रसूतानां मेषादेर्गणयेत्क्रमात् ।
युग्मलग्नप्रसूतानां मीनादेरपसव्यतः ॥
मेषमीनादितो जन्मलग्नान्तं गणयेत्सुधीः ।
तथैव होरालग्नान्तं गणयित्वा ततः परम् ॥

---

१ एतदग्रे 'नाथान्ता' इति रीत्या यो बहुवर्षवती दशाम् । करोति बहुवर्षोऽसौ स्वराशेर्दृग. स्वग. ॥' इत्यधिकं नैलकण्ठीये ॥ २ न्यासयोरिति । 'एवमग्रहादिति न्यायानुगुणमेव विशेषान्तर वृद्धैरुक्तम्' इति स्वामी ॥ ३ एतदग्रे 'इदं च लग्नारूढं निरुक्तम् श्लोकेन पदान्तराणामप्युपलक्षणं द्रष्टव्यम् स्वराशौ स्वसप्तमे वा नाथे सति तदेव पदमिति विभावनीयम्' इत्युक्तवान् स्वामी ॥ ४ 'सूर्योदयं समारभ्य' इति पाठान्तरं नैलकण्ठीये ॥

Sampath kumar Medavarapu

पुंस्त्वेन स्त्रीतया चैते सजातीये उभे यदि ।
तर्हि संख्ये योजयीत वैजात्ये तु वियोजयेत् ॥
मेषमीनादितः पश्चाद्यो राशिः स तु वर्णदः । इति ।
होरालग्नभयोर्नियाऽऽदुर्वलाद्वर्णदा दशा ।
यत्संख्यो वर्णदो लग्नात्तत्तत्संख्याक्रमेण तु ॥
क्रमव्युत्क्रमभेदेन दशा स्यात्पुरुषस्त्रियोः । (इति ।)
पापदृष्टिः पापयोगो वर्णदस्य त्रिकोणके ।
यदि स्यात्तर्हि तद्राशिपर्यन्तं तस्य जीवनम् ॥
रुद्रशूले यथवायुर्मरणादि निरूप्यते ।
तथैव वर्णदस्यापि त्रिकोणे पापसंगमे ॥
वर्णदात्सप्तमराशेः कलत्रादि विचिन्तयेत् ।
एकादशाद्यग्रजं तु तृतीयात्तु यवीयसम् ॥
चिन्तयेद्[1] इति.
पञ्चमे तनुजं विद्यान्मातरं तुर्यपञ्चमे ।
पितुस्तु नवमान्मातुः पञ्चमाद्वर्णदस्य तु ॥
शूलराशिदशायां वै प्रबलायामरिष्टकम् । (इति ।)
कृत्वार्कधा राशिदशां राशेर्भुक्तिं क्रमाद्वदेत् ।
एवं दशान्तर्दशादि कृत्वा तेन फलं वदेत् ॥ इति ।
एकैकभावस्यैकैकं वर्षलग्नादि कल्पयेत् ।
सा पर्यायदशा लग्ने युग्मे तु व्युत्क्रमाद्वदेत् ॥
लग्नं युग्मं यदा तर्हि संमुखं तस्य चादिभम् । इति ।
यदारस्य दशा तस्मिन्राशौ प्रथमवत्सरे ।
कारकः स्याद् द्वितीयादिवत्सरेषु यथाक्रमम् ॥
द्वितीयर्क्षादिषु भवेद्दशायां कारकस्य तु ।
पूर्णायां कारकस्यैव केन्द्रस्थानां दशा भवेत् ॥
ततः पणफरस्थानामापोक्लिमजुषां ततः ।
कारकस्य दशा यत्र पूर्णराशौ ततः क्रमात् ॥
आरभ्यानन्तरं राशिदशाः सर्वा नयेत्तथा ॥ इति ।
राशेरर्धं भवेद्धोरा ताश्चतुर्विंशतिः स्मृताः ।
मेषादि तासां होराणां परिवृत्तिद्वयं भवेत् ॥
राशित्रिभागो द्रेष्काणस्ते च षट् त्रिंशदीरिताः ।
परिवृत्तित्रयं तेषां मेषादेः क्रमशो भवेत् ॥ इति ।

---

1 'चिन्तयेत्' इति खण्डं नास्ति नैलकण्ठीये ॥

Sampath kumar Medavarapu

सप्तांशपा ओजगृहे तदीशा-
द्युग्मे गृहे सप्तमराशिपादिति ॥ (इति.)
नवांशेशाश्चरे तस्मात्स्थिरे तन्नवमादितः ।
उभये तत्पञ्चमादेरिति चिन्त्यं विचक्षणैः ॥ इति ।
द्वादशांशस्य गणनां तत्तत्क्षेत्राद्विनिर्दिशेत् ॥ इति ।
शुभराशौ शुभांशे वा कारके धनवान् भवेत् ।
तदंशकेन्द्रेषु शुभे राजा नूनं प्रजायते ॥
कारके शुभराश्यंशे लग्नांशस्थे शुभग्रहे ।
उपग्रहस्य पाश्चात्ये स्वोच्चस्वर्क्षशुभर्क्षगे ॥
पापदृग्योगरहिते कैवल्यं तस्य निर्दिशेत् ।
मिश्रे मिश्रं विजानीयाद्विपरीते विपर्ययः ॥
चन्द्रभृग्वारवर्गस्थे कारके पारदारिकः ।
वृषतौल्यंशकगते तस्मिन्वाणिज्यवान् भवेत् ॥
मेषसिंहांशगे तस्मिन् ब्रूयान्मूषिकदंशनम् ।
कारके कार्मुकांशस्थे वाहनात्पतनं भवेत् ॥ इति ।
रविवारादिशन्यन्तं गुलिकादि निरूप्यते ।
दिवसानष्टधा कृत्वा वारेशाद्गणयेत्क्रमात् ॥
अष्टमोंऽशो निरीशः स्याच्छन्यंशो गुलिकः स्मृतः ।
रात्रीरप्यष्टधा भक्त्वा वारेशात्पञ्चमादितः ॥
गणयेदष्टमः खण्डो निष्पत्तिः परिकीर्तितः ।
शन्यंशे गुलिशे प्रोक्तो गुर्वंशे यमघण्टकः ॥
भौमांशे मृत्युमादिष्टो रव्यंशे कालसंज्ञकः ।
सौम्यांशेऽर्धप्रहरकः स्पष्टकर्म स्वदेशतः ॥ इति ।
आरूढाज्जन्मलग्नाद्वा पापौ श्रीहतिगौ यदि ।
केवलौ, सग्रहत्वेऽपि समसंख्यौ शुभाशुभौ ॥

---

१ 'सप्तमाशपाः इत्यर्धं स्वामिटीकापुस्तकद्वये दृश्यते; तदेतत्सर्वार्थचिन्तामणावपि । नैलकण्ठीये तु 'सप्तांशपास्त्वोजगृहे गणनीया निजेशत. । युग्मराशौ तु विज्ञेयाः सप्तमर्क्षाधिनायकात्' इति श्लोकस्तदीयस्थानेऽन्यत्समानम् ॥ २ स्वामिटीकायाः प्रथमाध्यायस्य प्रथमपादे एतावत्यो वृद्धकारिका दृश्यन्ते । टीकान्तरे अन्या अपि कारिकाः परंत्वविश्वसनीयतया ता न सगृहीता इति विज्ञेयम् ॥ ३ 'कारकाश्रितांशकुण्डल्यां केन्द्रेषु' इति स्वामिनीलकण्ठौ ॥ ४ 'इदं कारकस्याप्युपलक्षणम् । श्रीहतिगौ द्वितीयाष्टमगौ । सग्रहत्वेऽपि शुभपापान्यन्तरयुक्तत्वेऽपि शुभाशुभाभ्यां सख्यासाम्ये केमद्रुम इति सूत्रादल्प एव भेदः श्लोके इति नातीवविरुद्धार्थकत्वम्, इति स्वामी ॥

Sampath kumar Medavarapu

चन्द्रदृष्टौ विशेषेण योगः केमद्रुमो मतः । इति ।
आरूढाल्लाभभवनं ग्रहः पश्येत्तु न व्ययम् ।
यस्य जन्मनि सोऽपि स्यात्प्रबली धनवानपि ॥
दृष्टग्रहाणं बाहुल्ये तदा द्रष्टरि तुङ्गगे ।
सार्गले चापि तत्रापि बह्वर्गलसमागमे ॥
शुभग्रहार्गले तत्र तत्राप्युच्चग्रहार्गले ।
सुखानि स्वामिना दृष्टे लग्नभाग्याधिपेन वा ॥
जातस्य पुंसः प्राबल्यं निर्दिशेदुत्तरोत्तरम् ॥ इति ।
उच्चो वा हरिणाङ्को वा जीवो वा शुभ एव वा ।
एको बली धनगतः श्रियं दिशति देहिनाम् ॥ इति ।
आरूढात्पञ्चमे पापे चोरः स्याच्छुभवर्जिते । इति ।
आरूढाद्वापि सौम्ये तु सर्वेदिश्यधिपो भवेत् ।
सर्वज्ञस्तत्र जीवे स्यात्कविर्वादी च भार्गवे ॥ (इति)
लग्नारूढं दारपदं मिथः केन्द्रगतं यदि ।
त्रिलाभैर्वा त्रिकोणे वा तदा राजान्यथाधमः ॥ इति ।
आरूढौ पुत्रपित्रोस्तु त्रिलाभौ केन्द्रगौ यदि ।
द्वयोर्मैत्री त्रिकोणे तु साम्यं द्वेषोऽन्यथा भवेत् ॥
जातकद्वयमालोक्य चिन्तनीयं विचक्षणैः ॥ इति ।
यस्य पापः शुभो वापि ग्रहस्तिष्ठेच्छुभार्गले ।
तेन दृष्टेक्षितं लग्नं प्राबल्यायोपकल्प्यते ॥
यदि पश्येद्ग्रहस्तं न विपरीतार्गलस्थितः । इति ।
विलग्नघटिकालग्नहोरालग्नानि पश्यति ।
उच्चग्रहे राजयोगो लग्नद्वयमथापि वा ॥ इति ।
राशेर्द्रेष्काणतोंऽशाच्च राशेरंशादथापि वा ।
यद्वा राशिदृक्काणाभ्यां लग्नद्रष्टा तु योगदः ॥

---

१ स्वामिटीकायाः प्रथमाध्यायस्य द्वितीयपादे एतावत्यो वृद्धकारिकाः ॥ २ कोऽपि ग्रहो यदि द्वादशं न पश्यति, इति स्वामी ॥ ३ 'पञ्चमे द्वितीये षष्ठे चेत्यर्थः' इति स्वामी ॥ ४ 'वापितत्रेति द्वितीय इत्यर्थः, इति स्वामी ॥ ५ 'त्रिलाभ इत्यंशः सूत्रादधिको मतान्तरसिद्धः संगृहीतः' इति स्वामी ॥ ६ 'एवं दारादिभावानामपि पत्यादि मित्रता' इति स्वामी ॥ ७ 'श्लोकानुसारेण 'केन्द्र-(१।३।२०) इत्यादि सूत्रयुग्मं पुत्रपित्रादि जातकद्वयस्य जन्मलग्नारूढावादाय वा योजनीयम्' इति स्वामी ॥ ८-९ 'अत्र विलग्नेति, 'जन्म-(१।३।२४), इति सूत्रार्थस्य समाहृतम् । राशेरिति तु 'पश्चो-(१।३।२५)' इति सूत्रार्थस्येति विवेकः, इति स्वामी ॥

Sampath kumar Medavarapu

प्रायेणायं जातकेषु प्रभूणामेव दृश्यते । इति च ।
राशिमाधाल्लग्नदृशां पश्येत्खेटस्तु केवलः । इति ।
जन्मकालघटीलग्नेष्वेकेनैवेक्षितेषु तु ।
उच्चारूढे तु संप्राप्ते चन्द्राक्रान्ते विशेषतः ॥
क्रान्ते वा गुरुशुक्राभ्यां केनाप्युच्चग्रहेण वा ।
दुर्गार्गलग्रहाभावे राजयोगो न संशयः ॥ इति ।
शुभारूढे तत्र चन्द्रे धने देवगुरौ तथा ।
उच्चदृग्ग्रहेवार्थेऽप्युच्चखेटेऽथवा तथा ॥ इति ।
चन्द्रः कविं कविश्चन्द्रं पश्यत्यपि तृतीयमे ।
शुक्राच्चन्द्रे ततः शुक्रो द्वितीये वाहनार्थवान् ॥ इति ।
शुभारूढे तत्र चन्द्रे धने देवगुरौ स्थिते ।
आरूढेऽस्मिञ्शुक्रवृषे वाहनाढ्यो भवेन्नरः ॥ (इति)
आरूढयोगाः सर्वेऽपि जन्मलग्नेऽपि ते स्मृताः ।
जन्मलग्नाच्छुभे स्वर्थे तृतीये पापखेचरे ।
चतुर्थेऽपि शुभे प्राप्ते राजा च तत्समोपि वा ॥
चतुर्थकर्मार्थलाभपतिदृष्टे विलग्नभे ।
आरूढलाभे कविना दृष्टेऽप्यारूढभे शुभे ॥
राजा वा तत्समो वा; इति ।
लग्नं पश्यन्ति ये खेटास्ते सर्वे शुभदायिनः । (इति)
नीचखेटोऽपि लग्नं चेत्पश्येद्राजा प्रकीर्तितः ॥ (इति)

---

१ 'जन्मानन्तरदशाहेतुभूतलग्नात्मकराशिमात्रं यद्येको ग्रहः पश्यति न तु कालघटीदृगा(का)णांशलग्नं पश्यति तर्हि स ग्रहः केवल इत्यर्थः इति स्वामी ॥ २ 'एवमेवान्यैरपि वृद्धैः 'जन्मकाल-(१+३।२४), इति प्रकरणमुपबृंहितम् । उच्चारूढे उच्चानां जन्मकालघटीलग्नानामुच्चग्रहाधिष्ठितानामारूढे पदे सति तस्मिन्नेव पदे चन्द्राक्रान्ते इत्यादि स्पष्टम् । यद्वा उच्चस्य उच्चराशिगतग्रहस्य राशावारूढे सतीत्यर्थः । उच्चारूढ इत्यादियोगान्तरपरम्' इति स्वामी ॥ ३ 'एवमपरैर्वृद्धैरारूढफलमादिष्टम् । तथाहि–शुभारूढे शुभाना जन्मकालघटीलग्नानां शुभग्रहाश्रितानां शुभग्रहस्वामिकानां वा आरूढे यदि । यद्वा शुभस्वामिके वा परे इत्यर्थः' इति स्वामी ॥ ४ 'आरूढात्तृतीयभे इत्यर्थः' इति स्वामी ॥ ५ 'चन्द्रशुक्रयोः परस्परदर्शनमारूढतृतीयगत्वं चैको योगः । चन्द्रशुक्रयोः परस्परं द्वितीयस्थत्वमपरो योगः सामान्यः' इति स्वामी ॥ ६ 'चन्द्रः कविं–' इत्यादयो योगा जन्मलग्नतोऽपि विचारणीया इत्यर्थ इति स्वामी ॥ ७ 'अत्र लग्नद्रष्टा नीचग्रहो राजयोगकर्तेति सामान्यत उक्तम् । परंतु षष्ठाष्टमतृतीयलाभादिसंबन्धिनीचग्रह एव लग्नद्रष्टा राजयोगदो माह्य इति सम्प्रदायः । अतएव वृद्धा अप्येवमेव केचन प्राहुः– राजयोगो जन्मलग्नं–' इति स्वामी ॥

Sampath kumar Medavarapu

राजयोगो जन्मलग्नं पश्येदुच्चग्रहो यदि ।
षष्ठाष्टमगते नीचे लग्नं पश्यति वा तथा ॥ (इति)
षष्ठाष्टमाधिपे नीचे लग्नं पश्यति वा तथा ।
तृतीयलाभगे नीचे लग्नं पश्यति वा तथा ॥ इति ।
षष्ठाष्टमभयोः खेटौ शुभौ यौ कौचनश्रितौ ।
पश्यतो जन्मलग्नं चेद्राजयोग उदाहृतः ॥ (इति)
[1]चतुर्थे शुभखेटश्चेद्राजयोगः प्रकीर्तितः ।
बलवान् स्याच्चतुर्थोऽपि चरादिषु यथोत्तरम् ॥ (इति)
[2]उच्चाद्युक्तग्रहः कश्चिल्लाभस्थो वा चतुर्थगः ।
धनस्थितो वा लग्नं चेत्पश्येद्वाहनकारकः ॥ (इति)
[3]राजयोगाद्यभावे तु धनाधनविनिर्णयः ।
शुभपापदृशा लग्ने तत्तत्केन्द्रादियोगतः ॥ (इति)
[4]यस्य लग्नांशके सौम्यः प्राबल्यं तस्य निश्चितम् ।
लग्नांशकेन्द्रेषु शुभे निग्रहानुग्रहक्षमः ॥ (इति)
[5]लग्नत्रिकोणे द्वौ पापौ मिलितौ यदि पश्यतः ।
जन्मलग्नं विशेषेण योगो दारिद्र्यनामकः ॥
एवं धनेऽपि द्रष्टव्यं महादारिद्र्यकारकम् । (इति)
[6]पापारूढे पापखेटे तत्रस्थे व्ययगे रवौ ।

---

१ 'चतुर्थे शुभे राजयोगः, तत्रापि चरचतुर्थमल्पफलम्' स्थिरचतुर्थं मध्यफलम्, उभयचतुर्थं पूर्णफलम् । 'अग्रहात्सग्रहो ज्यायान्–' इत्यादि न्यायत इति योजनीयम्, इति स्वामी ॥ २ 'उच्चाद्युक्तग्रहः 'उच्चो वाहरिणाङ्को वा—' इति निरुक्तग्रहान्यतम इत्यर्थः, इति स्वामी ॥ ३ 'राजयोगाभावे लग्ने शुभदृष्ट्या धनं, पापदृष्ट्या धनरहितः, केन्द्रे शुभग्रहे धनं, पापेनाभावः, उच्चे धन नीचे धनाभावः इत्यादिप्रकारेणोह्यम्' इति स्वामी ॥ ४ 'नवांशकुण्डलीषु यस्मिन्नंशे लग्नं तत्र शुभग्रहश्चेत्प्राबल्यं तस्य पुरुषस्य भवेत्, तदंशकुण्डल्या लग्नातिरिक्तकेन्द्रेषु सर्वेषु लग्ने च शुभेषु निग्रहानुग्रहक्षमत्वं पूर्णं कस्मिंश्चित्केन्द्रे न्यूने न्यूनं फलम् । यथा शुभन्यूनं वा तथा तथा फलन्यूनता वेदितव्या' इति स्वामी ॥ ५ 'त्रिकोणवदेव धने आरूढाद् द्वितीये द्वौ पापौ मिलितौ लग्नं पश्यतश्चेद् दारिद्र्यं भवतीति यावत्' इति स्वामी ॥ ६ 'पापारूढे पापानां जन्मकालघटीलग्नानां पापाश्रितानां वारूढे पापस्वामिकानां जन्मादीनां वारूढे पापस्वामिके वारूढे पापाश्रिते वारूढे पापखेटे तत्रस्थे द्वितीयस्थे पापाश्रितारूढातिरिक्तपक्षे पापखेटे तत्रस्थे पापारूढस्य इत्यर्थः । द्वादशगे सूर्ये निर्धन इत्येको योगः । चन्द्रे राहौ च व्यये द्वादशे तद्दृष्टे रविदृष्टे पापारूढे तत्रस्थे पापखेटे निर्धन इति द्वितीयो योगः' इति स्वामी ॥

791.3

Sampath kumar Medavarapu

चन्द्रे राहौ च तद्दृष्टे व्यये निर्धन एव सः ॥ (इति)
अष्टमक्षेत्रपतिना दृष्टेऽन्यैर्न विलोकिते।
पापारूढे तथा लग्ने स्थिरोभयचराश्रिते ॥
नीचग्रहेण संदृष्टे पापारूढे तथा ग्रहैः।
अन्यैर्न वीक्षिते मिश्रैर्योगे मिश्रं वदेद्बुधः ॥ (इति)[1]
ऐश्वर्यं स्याच्छुभारूढे पापारूढे दरिद्रता।
तारतम्यविधिं ज्ञात्वा फलं ब्रूयाद्विचक्षणः (इति)
चन्द्रारूढवशात्प्रश्नं निर्णयाद्बुद्धिमान्नर[2]।
भावग्रहात्कारकाद्य मिश्रं चिन्ताफलं विदु[3]।
केचित्तत्तद्ग्रहारूढं तत्तद्भावाधिपात्क्रमात् ॥ (इति)
ऐश्वर्ययोग भावस्य कल्पयेन्मतिमान्नर[4]। (इति)
त्रिकोणाष्टमगे पापे युद्धाः पापमयामयाः।
तृतीयाष्टमगे पापे प्राबल्यं शत्रुनिग्रहम् ॥
शुभेषु विपरीतं स्यात्प्राग्वल्लाभे व्ययस्थिते।
जयप्रद· शुभो राशिरशुभोऽपजयप्रदः ॥
शुभराशिगते पापे कष्टं पूर्वं तत शुभम्।
पापराशिगते सौम्ये शुभं पूर्वं ततोऽशुभम्
शत्रुराशौ द्रव्यनाशो मित्रराशौ धनागमः।
उच्चराशौ भवेत्कीर्तिर्नीचे नैच्यं न संशयः ॥
एतद्राशिफलं चिन्त्यं प्राधान्यात्पाकभोगयोः। इति।
द्वितीये पञ्चमे सौम्ये राजप्रीतिर्जयो ध्रुवम्।
पापे तृतीये षष्ठे च शत्रोर्निग्रहणं जय· ॥ [5]

१ 'त्रयो योगा 'अष्टम-' इत्यादिना सगृहीता। पापारूढेऽन्यैर्ग्रहैरनवलोकिते अष्टमेशेन दृष्टे सति निर्धन इत्येक·। लग्नेऽप्यन्यैरनवलोकिते अष्टमेशेन दृष्टे सति निर्धन इति द्वितीय। पापारूढे ग्रहैरनवलोकिते नीचग्रहेण सदृष्टे सति निर्धन इति तृतीयो योग' इति स्वामी ॥ २ 'चन्द्रारूढ तु जन्मकाले चन्द्राश्रितो यो राशिस्तद्राशिपदात्मकम्। यद्वा राशिपदकथने यद्ग्रहपदकथन सूचित तदेव चन्द्रनिरूपित चन्द्रारूढम्। एवं लग्नारूढेन ये योगा निर्वर्तितास्ते सर्वे चन्द्रारूढेनापि यथालक्षण निर्वर्तनीयत्वेन विचारणीया। इद चोपलक्षण सर्वग्रहपदेभ्योऽपि योगा निवर्तनीया' इति स्वामिव्याख्याश ॥ ३ 'लग्नारूढाच्चन्द्रारूढ प्रश्नेऽभ्यर्हित' इति स्वामी ॥ ४ 'भावस्थग्रहाद् भावस्वामिग्रहाद्वा' इति स्वामी ॥ ५ 'चिन्तया सिद्ध फलम्' इति स्वामी ॥

Sampath kumar Medavarapu

चतुर्थे तु शुभे सौख्यमारोग्यं त्वष्टमे शुभे ॥
विपरीते विपर्यासो मिश्रे मिश्रं प्रकीर्तितम् ।
पाके भोगे च पापाढ्ये देहपीडा मनोव्यथा ॥
सप्तमे पाकभोगाभ्यां पापे दारार्तिरीरिता ।
चतुर्थे स्थानहानिः स्यात्पञ्चमेऽपत्यपीडनम् ॥
दशमे कीर्तिहानिः स्यान्नवमे पितृपीडनम् ।
पाकाद्व्ययगते पापे पीडा सर्वाप्यबाधिता ॥
उच्चस्थानगते सौम्ये तत्तत्सौख्यं विनिर्दिशेत् ।
केन्द्रस्थानगते सौम्ये लाभशत्रुजयादयः ॥
विपरीते विपर्यासो मिश्रे मिश्रं प्रकीर्तितम् ।
जन्मकालग्रहस्थित्या गोचरस्थग्रहैरपि ॥
विचारितं प्रवक्तव्यं तत्तद्राशिदशाफलम् । इति ।
यश्च राशिः शुभाक्रान्तो यस्य पश्चाच्छुभग्रहः ।
तद्दशा शुभदा प्रोक्ता विपरीते विपर्ययः ॥
त्रिकोणरन्ध्ररिष्फस्थैः शुभपापैः शुभाशुभम् ।
फलमन्यत्तु नक्षत्रदशामार्गेण कीर्तयेत् ॥ इति ।
मेषकर्कतुलानक्राराशीनां च यथाक्रमम् ।
बाधास्थानानि संप्रोक्ताः कुम्भगोसिंहवृश्चिकाः ॥
पाकेश्वरान्तराशेश्च बाधास्थाने शुभेतरे ।
स्थिते सति महाशोको बन्धनं द्रव्यनाशनम् ॥
उच्चस्वर्क्षग्रहे तस्मिञ्छुभे सौख्यं धनागमः ।
तच्छून्यं चेदसौख्यं स्यात्तद्दशा न फलप्रदा ॥ (इति)
बाधकव्ययषष्ठाष्टराहुभुक्तौ महद्भयम् ।

१ 'अष्टोत्तरीविंशोत्तर्यादिरीत्येत्यर्थः' इति स्वामी ॥ २ 'चराणां राशीनामेकादशो राशिर्बाधास्थानसंज्ञको भवतीति यावत्' इति स्वामी ॥ ३ 'पाकेश्वरो राशिर्दशापरिपाकहेतुत्वेन दशेश्वरत्वसंभवात्' यद्वा पाकेश्वरः पाकप्रदराशीश्वरः स्वामिगुणतोऽपि राशेर्विलक्षणफलदत्वसंभवात्' अथवा पाकेश्वरो दशानाथखेट एव कारकदशायां ग्रहाणामेव दशाप्रदत्वस्वीकारात्, प्रकृते ग्रन्थेऽष्टोत्तरीविंशोत्तर्यादिमतस्याप्यभ्यनुज्ञातत्वेन ग्रहाणामपि दशेश्वरत्वे विरोधाभावात् । एवं च पाकेश्वरद्वादशद्वितीयराश्योः चकारात्पाकेश्वराच्च बाधास्थाने प्रोक्ते पापग्रहे सति महाशोकादिफलं भवतीति । बाधास्थान एवोच्चस्वर्क्षादिस्थितखेटेन येन केनापि शुभग्रहेण वा युक्ते सौख्यादि भवतीति । नीचादिशुभग्रहादियुक्तत्वेऽपि दुःखमेव भवतीति । बाधा स्थानं शून्यं ग्रहैश्चेन्न सौख्यं न फलान्तरं भवतीति चेत्यादि विवेचनीयम्' इति स्वामी ॥

Sampath kumar Medavarapu

प्रस्थानं बन्धनं चैव व्याधिपीडार्थनाशनम् ॥ (इति)
पाकेश्वरत्रिकोणे तु राहुकेतू स्थितौ यदि ।
तत्पाके बन्धनप्राप्तिराहुः पीडा रिपोर्भयम् ॥
रव्यारराहुशनयो भुक्तिराशौ स्थिता यदि ।
तद्राशिभुक्तौ पतनं राजकोपो महद्भयम् ॥
भुक्तिराशित्रिकोणे तु नीचखेटः स्थितो यदि ।
तद्राशौ वा नीचयुतेऽप्यपमृत्युभयं भवेत् ॥
भुक्तिराशौ स्वतुङ्गस्थे त्रिकोणे वा स्वतुङ्गगे ।
यदा भुक्तिदशा प्राप्ता तदा सौख्यं लभेन्नरः ॥
नगरग्रामनाथत्वं पुत्रलाभं धनागमम् ।
कल्याणं भोगभाग्यं च सेनापत्यं महोन्नतम् ॥
पाकेश्वरो जीवदृष्टः शुभराशिस्थितो यदि ।
तद्दशायां धनप्राप्तिर्मङ्गलं पुत्रसंभवः ॥ (इति)
सितासिताश्च युग्माश्च सूर्यस्य रिपुराशयः ।
कौर्पितौलिघटाश्चेन्दोर्भौमस्य रिपुराशयः ॥
घटमीननृयुक्तौलिकन्या ज्ञस्य ततः परम् ।
कर्कमीनालिकुम्भाश्च राशयो रिपवः स्मृताः ॥
मेषसिंहधनुःकौर्पिकर्कटाः शनिशत्रवः ।
वृषतौलिनृयुक्कन्याराशयो रिपवो गुरोः ॥
सिंहालिकर्कचापाश्च शुक्रस्य रिपुराशयः । (इति)
भुक्तिर्नवानां तुल्यास्याद्विभाज्या नवधा दशा ।

---

१ 'फलादेशाय ग्रहाणां शत्रुराशयोऽपि वृद्धैरुदाहृताः' इति स्वामी ॥ २ 'अयमर्थः—नवानां ग्रहाणां शास्त्रेषु महादशा समाम्नाता । एवं विंशोत्तर्यादय । अस्मिन्नपि ग्रन्थे कारकादिदशा ग्रहाणामेवोक्ता । तत्रान्तर्दशाविभागेन किंचिदपि वैषम्यं संपादनीयम् । सममेव नवधा विभज्य नवानां ग्रहाणामन्तर्दशा कल्पनीयाः । अन्तर्दशामपि नवधा विभज्योपदशा । तामप्युपदशां नवधा विभज्य विदशाः । तदग्रे सूक्ष्मदशा । एवं घटीपर्यन्तं दशा कल्पनीया । नवानां ग्रहाणामष्टोत्तर्यादिप्रकारविंशदशास्वपि महाब्दा एव केवलं शास्त्रान्तरसिद्धा इह परिभाषात्वेनोक्ता । विभागदशाक्रमकल्पनाप्रकारास्तु विलक्षणा एव न शास्त्रान्तरानुगुणा इति वेदितव्यम् । तत्रान्तर्दशादौ प्रथमं दशेशस्यान्तर्दशा, तदनन्तरं दशेशाश्रितराशीशस्यान्तर्दशा, तदनन्तरं दशेशाश्रितराशिकेन्द्रस्थानां, तदुत्तरं पणफरस्थानां, तदनन्तरं चापोक्लिमस्थानां, तत्रापि केन्द्रस्थानां मध्ये यो बलवान् ग्रह इत्यादिन्यायेन तस्य पूर्वं पश्चादितरस्य बलसाम्येऽधिकवर्षदस्य पूर्वमितरस्य पश्चादित्यादिन्यायेन विवेक्तव्यम् ।' इति स्वामी ॥

Sampath kumar Medavarapu

दशांशस्थितराशीशं तत्केन्द्रादिस्थितांस्ततः ॥
विद्यात्क्रमेण भुक्तांशांस्तद्वत्सूक्ष्मदशादिकम् । (इति)
ये राजयोगदा ये च शुभमध्यगता ग्रहाः ।
यस्माद्वा द्वित्रितुर्याः स्युः शुभाशुभफलग्रहाः ॥
तद्दशासु शुभं ब्रूयाद्राजयोगादिसंभवम् ।
गताऽशुभदशामध्यं दशा सौम्यस्य शोभना ॥
शुभो यस्य त्रिकोणस्थस्तद्दशापि शुभप्रदा ।
आरम्भान्तौ मित्रशुभराश्योर्यदि परं शुभम् ॥
आरम्भान्तत्रिकोणे तु सौम्येऽपि शुभमावहेत् ।
शुभराशौ शुभारम्भे दशाः स्युरतिशोभनाः ॥
राहोः केतोश्च कुम्भादि वृश्चिकादिचतुष्टयम् ।
शुभं तत्र समारम्भे तद्दशायां शुभं भवेत् ॥
यद्दशायां शुभं ब्रूयात्स चेन्मकरसंस्थितः ।
यस्मिन्राशौ दशान्तः स्यात्तस्मिन्दृष्टे युतेऽपि वा ॥
राहोर्दशान्ते सर्वस्वनाशो मरणबन्धने ।
देशान्निर्वासनं वा स्यात्कष्टं वा महदश्नुते ॥
तत्त्रिकोणगते पापे निश्चयाद्दुःखमादिशेत् ।
एवं शुभाशुभं सर्वं निश्चित्य प्रवदेद्बुधः ॥ इति ।
दशारम्भो दशान्तो वा मकरे चेन्न शोभनः ।
तस्मिन्नेव च राहुश्चेच्छिरोघा द्रव्यनाशनम् ॥
यत्र क्वापि च मे राहौ दशारम्भोऽवसानकम् ।
गृहभ्रंशः समुद्दिष्टो धने राहुर्धनार्तिकृत् ॥
चन्द्रशुक्रौ द्वादशे चेद् राजकोपो भवेद् ध्रुवम् ।
भौमकेतू तत्र यदि बाधाश्चेर्महती भवेत् ॥
चन्द्रशुक्रौ धने स्यातां यदि राजा प्रसीदति । (इति)
यस्य पापः शुभो वापि ग्रहस्तिष्ठेच्छुभार्गले ।
तेन दृष्टेक्षितं लग्नं प्राबल्यायोपकल्प्यते ॥
यदि पश्येद्ग्रहस्तं न विपरीतार्गलस्थितः । इति ।
निशार्धाच्च दिनार्धाच्च परं सार्धद्विनाडिका ।
शुभा तदुद्भवो राजा धनी वा तत्समोऽपि वा ॥ इति ।
सप्तमेशाद् द्वितीयस्थे राहौ मूकः खले स्थिते ।
ज्ञानावधिकदन्तो वा दंष्ट्रायुक्तोऽपि वा भवेत् ॥
पञ्चव्याधिमान् केतौ यद्वा स्यादस्फुटोक्तिमान् ।
तत्र नानाग्रहैर्योगे मिश्रं फलमुदाहृतम् ॥ इति ।

इति जैमिनीयप्रथमाध्यायविवृत्यन्तर्गता वृद्धकारिकाः ।

---

१ स्वामिटीकायां प्रथमाध्यायस्य तृतीयपादे एतावत्यो वृद्धकारिकाः ॥ २ स्वामिटीकायाः प्रथमाध्यायस्य चतुर्थपादे तु वृद्धकारिकाद्वयमेवेति नमो वृद्धेभ्यः ॥

Sampath kumar Medavarapu

लग्नेशरन्ध्रपत्योश्च लग्नेन्द्वोर्लग्नहोरयोः ।
सूत्राण्येवं प्रयुञ्जीयात्संवादादायुषां त्रये ॥ (इति.)
चरे चरस्थिरद्वन्द्वाः स्थिरे द्वन्द्वचरस्थिराः ।
द्वन्द्वे स्थिरोभयचरा दीर्घमध्याल्पकायुषः ॥ (इति.)
पूर्णमादौ हानिरन्तेऽनुपातो मध्यतो भवेत् ।
राशिद्वयस्य योगार्धं वर्षाणां स्पष्टमुच्यते ॥
एवं द्विकानां संचिन्त्यं त्रयाणां सूत्रवर्त्मना । इति.
होरालग्नादिमांशे तु पूर्णमन्ते न किंचन ।
स्पष्टीकरणमेतत्स्याद्दीर्घमध्याल्पकायुषाम् ॥ इति.
षट्त्रिंशात्पूर्वमल्पायुर्मध्यमायुस्ततो भवेत् ।
द्वासप्तत्याः पुरस्तात्तु ततो दीर्घमुदाहृतम् ॥ इति.
(द्वात्रिंशत्पूर्वमल्पायुर्मध्यमायुस्ततो भवेत् ।
चतुःषष्ट्याः पुरस्तात्तु ततो दीर्घमुदाहृतम् ॥)
धर्मे मोक्षे चिरायुष्यं धर्मे कामे च मध्यमम् ।
धर्मे धर्मे च स्वल्पायुर्धर्मे धर्मे गतायुषः ॥ इति.
चन्द्रांशकं समारभ्य घटिकाभिस्तु पञ्चभिः ।
उदयादिविनाडीभिरायुर्लग्नं प्रकल्पयेत् ॥ इति च.
लग्नलग्नेशतद्राशिनाथभानां त्रिकोणके ।
अल्पमध्यचिरायुष्यं रूपवर्षप्रमाणतः ॥ इति.

---

१ 'लग्नेन्द्वोरित्येतदुपलक्षणं शनिचन्द्रयोरपि' इति स्वामी ॥ २ अन्ये तु होरालग्नमात्रावलम्बनेनैवान्तिमखण्डस्पष्टीकरणमङ्गीचक्रुः, इति स्वामी ॥ ३ द्वात्रिंशदित्यादिपाठभेदो नैलकण्ठीये ॥ ४ चन्द्रांशकमिति । उदयादिकनाडीभिरायुर्लग्नं घटीभिः पञ्चभिः कल्पयेत् । भावलग्नानयनवदुदयादिघटीषु पञ्चशः पञ्चशो विभागान्विधायोदयप्रवृत्तखण्डमारभ्य वाराधिपान् गणयेत् तत्र यश्चन्द्रखण्ड आयाति तमारभ्याभिमखण्डसंख्या पञ्चघटीनां पूर्तौ पञ्चघटीनां त्रिंशदंशाश्चेदिष्टघटीनां किमिति त्रैराशिकं विधाय तत्र प्राप्तांशादीनपि जन्मलग्नस्पष्टे योजयेत्तदेवायुर्लग्नस्पष्टमिति, इति स्वामी ॥ ५ 'एवं वृद्धैरन्यैरपि मार्गान्तरमायुषि दर्शितम्', इति स्वामी ॥ 'यद्वा सूत्रैः सिद्धे त्रिविधेषु आयुष्षु अन्त्यकक्ष्यास्पष्टीकरणपरमिदं पद्यम् । अष्टमेशादिर्लग्नत्रिकोणे चेदल्पायुषि शास्त्रसिद्धे सति द्वादशाब्दवृद्ध्या षट्त्रिंशदन्तः, मध्यायुषि शास्त्रसिद्धे सति तु षट्त्रिंशदूर्ध्वं, लग्नेशत्रिकोणेऽष्टमेशादिश्चेद् द्वादशवृद्ध्या द्वासप्तत्यन्तं, दीर्घायुषि शास्त्रसिद्धे तु लग्नेशाश्रितराशीशत्रिकोणेऽष्टमेशादिश्चेद् द्वादशवृद्ध्या अष्टोत्तरशतान्तम्, मध्ये चानुपात इति । रूपवर्षप्रमाणतः द्वादशवर्षप्रमाणत इत्यर्थः । श्लोकार्थः सुगम एव इति स्वामी ॥

Sampath kumar Medavarapu

तुलामेषविलग्ने तु प्रायः शुक्रो भवेद्वली ।
सा दशादौ सरूपा स्यादन्ते च स्यात्स्वभावतः ॥ (इति.)
एकोऽष्टमेशः स्वोच्चस्थः पर्यायार्धं प्रयच्छति ।
नीचस्थो नाशयेत्पर्यायार्धमायुषि निश्चिते ॥
नीचरन्ध्रेशसंयुक्ताः पर्यायार्धं पृथक् पृथक् ।
ग्रहा विनाशयन्त्येवं निर्णीते परमायुषि ॥
उच्चरन्ध्रेशसंयुक्तग्रहैः प्रत्येकमुन्नयेत् ।
एकैकमर्धपर्यायं परमायुषि निश्चिते ॥

---

१ 'पूर्वार्धं स्पष्टम् । सा दशा मेषस्य तुलाया वा दशा नाथान्ता इति रीत्या समानीता अब्दमयीरूपेण द्वादशभिरब्दैः सहिता कर्तव्या अधिका द्वादशाब्दा-पूर्वभागते नाथान्ताब्दसमूहे मेलनीया इत्यर्थ. । तत्र चायं विभाग —लग्ने आदौ आरम्भे प्रथमाशारम्भ एव सति द्वादशाब्दा मेलनीया । अन्ते त्रिंशत्तमांशसमाप्तौ लग्ने स्पष्टे सति स्वभावतः स्यात् शून्यमेव स्यात् । द्वादशाब्दा न देया इति यावत् । मध्ये त्वनुपातं विधाय यदागतं तद्योजनीयमिति । स्वभावत इति नाथान्ताब्दा स्वभा-वतो भवन्ति नाधिकेनाब्देन शुक्रलग्नस्वाभाव्यापनेन युक्ता इति द्वादशतष्टे शून्यावशेषा शून्येन युक्ता इति वार्थ. ।, इति स्वामी ॥ २ 'आयु' पितृदिनेशाभ्यामित्यादिना योगायु कर्तृत्वेन परिगृहीतोऽष्टमेश उच्चस्थश्चेदधिकं पर्यायार्धं ददाति । अष्टमेशो नाथान्ता इति रीत्या यावदायुर्ददाति तस्मिन्नायुषि पुनरपि तदर्धांशो योजनीय इति यावत् । एवं नाथान्तामर्यादातिरिक्तमर्यादयापि यद्यदायुरष्टमेशेन दीयते तत्सर्वमर्धाधिकं विधेयमेव । अयमेवाष्टमेशो नीचराशिगश्चेद्दीयमानायुष्यर्धं नाशयेत् । एवमेव नीचाष्टमेशयुक्ता अपि ग्रहा. स्वेन स्वेन दीयमानायुष्यर्धमर्धं विनाशयेयु । एवमुच्चाष्टमेशसंयुक्ता अपि ग्रहा. स्वेन दीयमान यद्यदायुस्तत्तत्स्वस्वार्धवर्धितमेव दद्यु । परमायुषि निश्चित इत्युक्त्या आयुः पितृदिनेत्यादिनोपात्तयोगायुर्दायादिष्वय सत्कार इति ज्ञाप्यते । एवमेव लग्ने-शादयोऽपि तत्तद्योगघटकास्तत्संयुक्ताश्च ग्रहा उच्चनीचादिगुणतो वृद्धिह्रासावुक्तरीत्या कुर्यु-रिति सम्प्रदाय । रव्यादयो ग्रहा मरणविषये क्रमेणोत्तरोत्तरं बलिनो भवन्ति । रवेः कुज कुजाच्छनिकेतू शनिकेतुभ्या राहु प्रबल इति । यदि द्वित्रा मृत्युयोगप्रदास्तत्र निसर्गबलत उत्तरग्रहस्यैव दशाया मृतिं वदेदिति भाव । रव्यादिभिः पठितैर्ग्रहैरष्टमेशेन शनिराह्वन्यतरयुक्तग्रहैर्वा शुभावीक्षितैर्मृतिं विनिर्दिशेत् । एतेषु य प्रबल तत्स्वामि-कराशिदशाया ग्रहाश्रितराशिदशाया वा मरण चिन्तनीयमिति यावत् । एतेषा मध्ये एकं पर्यायकस्य चिह्नस्य राश्यादिदशा मृतिस्थानं निर्दिशेदिति योजना । मृतिस्थानभू-ताया महादशाया सिद्धाया तत्रापि क्रमेणान्तर्दशाप्रदेषु राशिषु मारकत्वेनागतस्य बल-वतः शूलाद्यधिष्ठातुर्ग्रहस्यान्तर्दशाधिकरणे राशौ मृतिं ब्रूयादित्यर्थ. । तयोरिति शनि-राह्वो शुभग्रहसम्बन्धे सति तत्स्वामिकराशौ तदाश्रयराशौ वा मरण निर्दिशेत् । भोगेति । यथा सुखदु खादिप्रदेशकराशौ भोगे ग्रहान्तरस्य बलस्तदौर्बल्यादिभि फलवैषम्यं न तथा मरणविचार इति भाव । केतोरिति । केतोर्द्वादशे दशमे वा पापग्रहदृष्टे सति केतुदशाप्रमा-णावेव मृति. । शुभग्रहेण द्वादशदशमयोर्दृष्टयोः सतोर्नायं नियम इति भाव.।' इति स्वामी ।

रविः कुजः शनी राहुर्मरणे बलिनः क्रमात् ।
विरोधे दुर्बलं हित्वा गृह्णीयाद्बलिनं सुधीः ॥
केतुशनिचन्द्ररन्ध्रनाथैरेभिश्च निर्दिशेत् ।
शनिना राहुणा वापि शुक्रैः सौम्यैरवीक्षितैः ॥
पर्यायमेकं तन्मध्ये चैकराशौ मृतिं वदेत् ।
तयोस्तु शुभयोगे तु तद्राशौ मृतिमादिशेत् ॥
भोगराशौ दुर्बले वा प्रबले वा ग्रहे स्थिते ॥
तथापि निर्दिशेत्काले मरणं तत्र संशयः ॥
केतोः श्रीमद्दशानाथे नाथे वा शुभवीक्षिते ।
केतोर्दशान्ते मृत्युः स्याच्छुभदृष्टे न किंचन ॥ इति.
[1]शुभमध्ये मृतिर्नैव पापमध्ये मृतिर्भवेत् । इति.
[2]अर्कारमन्दफणिनः क्रमात्क्रूरा यथाश्रयम् ।
चन्द्रोऽपि क्रूर एवात्र कचिदङ्गारकाश्रये ॥
गुरुध्वजकविज्ञाः स्युर्यथापूर्वं शुभग्रहाः । इति.[3]
[4]प्रत्येकं शुभराशिस्थ उच्चस्थो वा बुधः शुभः ।
गुरुशुक्रौ च सौम्यस्थौ ततोऽन्यत्राशुभाः स्मृताः ॥ इति.
[5]पापमात्रस्य शूलत्वे प्रथमर्क्षे मृतिर्भवेत् ।
मिश्रे मध्यमशूलर्क्षे शुभमात्रेऽन्त्यभे मृतिः ॥ इति.
षष्ठाष्टमेशौ भवतो मारकावष्टमेश्वरः ।
प्रायेण मारको राशिदशास्वत्र विशेषतः ॥
षष्ठमे पापभूयिष्ठे षष्ठेशो मुख्यमारकः ।
षष्ठात्त्रिकोणगो वापि ग्रहो मारक इष्यते ॥
मध्यायुषि मृतिः षष्ठदशायामष्टमस्य वा ।
षष्ठं त्रिकोणस्य पुनर्दीर्घाल्पविषये भवेत् ॥
षष्ठे बलयुते तस्य त्रिकोणे मृतिमादिशेत् ।
षष्ठेशश्चेद्बलाढ्यः स्यात्तत्त्रिकोणे मृतिं वदेत् ॥

---

१ 'पापमध्ये (२।१।२२) इत्येतदुपबृंहितं वृद्धैः ।' इति स्वामी ॥ २ 'अस्मिन्प्रकरणे समुपात्तौ शुभवर्गपापवर्गौ वृद्धैरुपबृंहितौ ।' इति स्वामी ॥ ३ 'अत्रार्काद्या उत्तरोत्तरं क्रूराः क्रूरक्षेत्रगाश्चेन्निरपवादं क्रूराः शुभक्षेत्रेषु क्रूरतापरमुपशाम्यति । गुर्वादयस्तु शुभग्रहाः यथापूर्वं बुधात्कविः कवेः केतुः केतोर्गुरुरिति क्रमेणोत्तरोत्तरं शुभाः । यद्वा-यथापूर्वं क्रूरग्रहाणां यथाक्रूराश्रय एव क्रौर्यं न शोभनाश्रये तथा गुर्वादीनामपि शुभाश्रय एव शुभता क्रूराश्रयेषु तु शुभता नैवोद्भवतीति,' इति स्वामी ॥ ४ 'एवमेवापरैरपि वृद्धैरुक्तम्' इति स्वामी ॥ ५ 'यदि शूले मृतिस्तर्हि कस्मिञ्शूले स्यादित्यत्र वृद्धैर्विशेषो निरुक्तः ।' इति स्वामी ॥

Sampath kumar Medavarapu

व्यवस्थेयं समस्तापि कारकादिदशास्वपि ।
बलिनः शुक्रशशिनोर्ग्राह्यं षष्ठाष्टमादिकम्[1] ॥ इति.
[2]चरे चरस्थिरद्वन्द्वा इति यो राशिरागतः ।
स एव मारको राशिर्भवतीति विनिर्णयः ॥
बहुराशिसमावेशे बलवान्मारकः स्मृतः[3] । इति.
[4]चर इत्यादिनायुर्यत्तत्समासूचितो भवेत् ।
यो राशिः स तु विज्ञेयो मारकः सूत्रसंमतः[5] ॥ इति.
[6]ओजराशिगते खेटे क्रमादन्तर्दशां नयेत् ।
तत्तद्राशिनवांशाद्यां युग्मे तु विपरीततः[7] ॥ इति.
चरेऽनुज्झितमार्गः स्यात्षष्ठपष्ठादिकाः स्थिरे ।
उभये कण्टकाज्ज्ञेया लग्नपञ्चमभाग्यतः ॥
चरस्थिरद्विस्वभावेष्वोजेषु प्राक् क्रमो मतः ।
तेष्वेव त्रिषु युग्मेषु ग्राह्यं व्युत्क्रमतोऽखिलम् ॥
एवमुल्लिखितो राशिः पाकराशिरिति स्मृतः ।
स एव भोगराशिश्च पर्याये प्रथमे स्मृतः ॥
लग्नाद्यावतिथः पाकः पर्याये यत्र दृश्यते ।
तस्मात्तावतिथो भोगः पर्याये तत्र गृह्यताम् ॥
तदिदं चरपर्यायस्थिरपर्याययोर्द्वयोः ।

---

१ अयमर्थः—'अत्र षष्ठादिराशिपरिग्रह.' लग्नसप्तमयोर्यो बलवाँस्तस्माद्वेदितव्यः । तत्र षष्ठाष्टमेशाविति द्वादशेशयोरप्युपलक्षणम् । षष्ठेशादयो मारका भवन्ति तेषु प्रायेणाष्टमेशो मारकः । षष्ठे पापबाहुल्ये तु षष्ठेश एव प्रधानमारकः । मध्यायुषि सति षष्ठस्याष्टमस्य षष्ठेशाश्रयस्याष्टमेशाश्रयस्य वा राशेर्दशायां मृतिः । पश्चात् षष्ठेशाद्वा त्रिकोणगोऽपि मारकः । दीर्घायुर्विषये षष्ठतदीशत्रिकोणगग्रहाश्रितराशेस्तद्ग्रहस्वामिकराशेर्वा दशायां मृतिः । षष्ठे बलवति षष्ठत्रिकोणस्य षष्ठेशे बलिनि तत्त्रिकोणस्य च दीर्घायुषि निरुक्ता मृतिर्भवतीति', इति स्वामी ॥ २ 'अन्ये तु' इति स्वामी ॥ ३ अयं भावः—'पितृदिनेशादिद्विकानामाश्रयीभूतो यो राशिः स मारकः । ते राशयो यदि बहवस्तर्हि 'अग्रहाद—' इत्यादि न्यायेन यो राशिर्बलवान् स मारकः । तद्राशिदशायां तदीशाश्रयराशिदशायां वा मृतिरिति, इति स्वामी ॥ ४ 'अपरे तु,' इति स्वामी ॥ ५ 'चरे'—इत्यादिश्लोकेन यद्दीर्घायुः समागतं 'पूर्ण—' इत्यादिना स्पष्टीकृतं तदायुर्यद्राशौ समाप्तं तद्राशिरेव मारक इत्यर्थः' इति स्वामी ॥ स्वामिटीकायां द्वितीयाध्यायस्य प्रथमपादे एतावत्यः कारिकाः । द्वितीयपादे तु नैकापि कारिका लब्धास्माभिरिति ॥ ६ 'अन्ये तु' इति स्वामी ॥ ७ स्वामिटीकायां द्वितीयाध्यायस्य तृतीयपादे एका कारिका लब्धा ॥

Sampath Kumar Medavarapu

त्रिकोणाख्यदशायां च पाकभोगप्रकल्पनम् ॥ इति.
पाके भोगे च पापाढ्ये देहपीडा मनोव्यथा । इति.
बलिनः शुक्र (१) शशिनोः (७) केन्द्राख्यां तु दशां नयेत् ।
पुरुषश्चेत्ततो नेया स्त्री चेद्दर्पणतो नयेत् ॥
शुक्रादि (१) प्रथमं नीत्वा द्वितीयं सूर्यतो (५) नयेत् ।
कुजादि (९) च नयेत्पश्चात्प्राकारं सर्वतो नयेत् ।
क्रमव्युत्क्रमभेदेन शुक्रसूर्यकुजान्नयेत् ।
एवं ज्ञात्वा फलं सर्वं ब्रूयादवतिथं भवेत् ॥ इति.
(भागाधिकः कारकः स्यादल्पभागोऽन्त्यकारकः ।
मध्यांशो मध्यखेटस्तु उपखेटः स उच्यते ॥)
लग्नात्कारकपर्यन्तं सप्तमाद्या दशां नयेत् ।
उभयोरधिका संख्या कारकस्य दशासमाः ॥
तद्युक्तानां च तत्तुल्यं प्रत्येकं स्युर्दशाः क्रमात् ।
ग्रहात्कारकपर्यन्तं संख्यान्यस्य दशा भवेत् ॥
कारकस्तद्युतश्चादौ तत्केन्द्रादिस्थितास्ततः ।
दशाः क्रमेण विज्ञेयाः शुभाशुभफलप्रदाः ॥ (इति.)
प्रतिभं नव वर्षाणि कारकाश्रयराशितः ।
जन्मसंपद्विपत्क्षेमः प्रत्यरिः साधको वधः ॥
मैत्रं परममैत्रं चेत्येवमन्तर्दशां नयेत् । इति.
लग्नाच्च सप्तमात्षट्सु यो ग्रहोऽधिकराशिगः ।
सोऽन्त्यग्रहो द्वयोस्तौल्ये ग्रहयुक्तस्तदा भवेत् ॥
ग्रहयोगेऽपि तुल्ये स्यादधिकग्रहयोगतः ।
ऊनाधिके तु विज्ञेयो निसर्गबलवान् ग्रहः ॥
प्रत्येकयोश्च साम्येऽपि निसर्गबलवान् ग्रहः ।
कारकादिव तस्माच्च भवेयुर्ग्रहजा दशाः ॥ (इति.)

---

१ 'ततस्तावतिथं बाह्यम् २।३।४॥,' इति सूत्रार्थो 'लग्नाद्यावतिथः—', इति श्लोकेन सगृहीतो विज्ञेयः । 'दशाश्रयो द्वारम् २।४।२॥,' इति सूत्रार्थोऽन्तर्गततत्तद्वाराश्रितदशानयनप्रकारतत्क्रमादिभेदाः 'प्रथमे प्राक्—२।४।८॥,' इत्यादिभिश्चतुर्भिः सूत्रैर्वक्ष्यमाणाः 'चरेऽनुज्झित–,' इत्यादिश्लोकेन सगृहीता वेदितव्याः, इति स्वामी ॥ २ 'पृथक् क्रमेण—२।४।१०॥,' इत्यादिसूत्रमिदं वृद्धैरन्यैरप्युपबृंहितम्, इति स्वामी ॥ ३ 'इय च नवग्रहदशा वृद्धैरुपनिबद्धा । तथाहि' इति स्वामी ॥ ४ 'इयं जन्मादिदशेति व्यवह्रियमाणा । तदुक्तं वृद्धैः,' इति स्वामी ॥ ५ 'इदं वाऽन्त्यकारकद्वैविध्यं कारकादन्दादानयनं च वृद्धैरुक्तं तथाहि,' इति स्वामी ॥

Sampath kumar Medavarapu

(भागाधिकः कारकः स्यादल्पभागोऽन्त्यकारकः ।
मध्यांशो मध्यखेटः स्यादुपखेटः स एव हि ॥
लग्नात्कारकपर्यन्तं सप्तमाद्वा दशां नयेत् ।)
दशान्त्यग्रहपर्यन्तं परा स्यात् खेटजा दशा ॥
ग्रहात्कारकपर्यन्तं कारकाद्वा विलोमतः ।
(वर्षद्वादशकं तत्र न चेदेकं विनिर्दिशेत् ॥)
ग्रहयुक्ते तु तद्राशावोजे युग्मे यथाक्रमम् ।
तत्केन्द्रं तु ततः पश्चात्तस्मात्पणफरं तथा ॥
आपोक्लिमक्रमेण स्युर्दशाः सर्वग्रहोद्भवाः ।
तत्रापि पर्यायदशाभेदैः पर्यायमुन्नयेत् ॥
तत्रापि च दशाछिद्रं मृतिवर्षं विनिर्दिशेत् ।
(रविः कुजः शनी राहुर्मरणे बलिनः क्रमात् ॥
विरोधे दुर्बलं हित्वा गृह्णीयाद्बलिनं सुधीः ।)
गुरुश्चन्द्रो भृगुः सौम्यो विरोधे बलवाञ्शुभः ॥
मेषाद्यसव्यमार्गेण राहुकेतू न कारकौ । इति.
[1]आत्मनस्तु दशा नेया जन्मसंपदुदीरिता ।
क्रमप्राकारमार्गेण कुज(९)वर्षप्रमाणतः ॥
जन्मसंपद्विपन्मुख्यक्रमाद् ग्राह्यास्तदात्मनः ।
दैवविन्तु फलं ब्रूयाद्विपदादि विचार्य तु ॥ (इति.)
[2]जातग्रहेषु यः खेटः केवलो योगदोऽपि वा ।
सुप्रसिद्धामुडुदशां तस्माच्चन्द्रादिवोन्नयेत् ॥
तत्र ग्रहेषु यः कोऽपि यदि लग्नं न पश्यति ।
लग्नत्रिकोणद्रष्टारं तद्वालम्ब्य दशां नयेत् ॥ इति.
[3]ओजराशिगते खेटे क्रमादन्तर्दशां नयेत् ।
तत्तद्राशिनवांशादि युग्मे तु विपरीततः ॥ इति.
बलिनः शुक्र (१) शशिनो (७) ज्ञेया मण्डूकदा दशा ।
शुक्रस्यौजपदात्प्राणः शशिनो युग्मतः स्मृतः ॥ इति.
(बलिनः शुक्रशशिनोर्ज्ञेया मण्डूकदा दशा) ।
पुरुषश्चेत्ततो नेया स्त्री चेद्दर्पणतो नयेत् ॥ इति.
लग्न[4]त्रिकोणे यो राशिर्बलवानुक्तहेतुभिः ।

---

१ 'अपरे वृद्धा जन्मादिदशाक्रमं केन्द्रस्थक्रममपहायानुज्झितक्रमेण कारकाश्रयराशितो वर्णितवन्तः,' इति स्वामी ॥ २ 'योगदग्रहस्य केवलग्रहस्य च प्राग् राजयोगप्रकरणे समाम्नातस्य यथायोगं दशाप्रवर्तकत्वं वृद्धैरुक्तम्, इति स्वामी ॥ ३ 'जन्मतारं द्वादशधा—' इति रीत्या वा योगदकेवलयोर्दशा नेया अस्या च राशिदशायां ताराङ्गमास्प्रवृत्तायां वृद्धैरन्तर्दशानयनप्रकारो निरुक्तः,' इति स्वामी ॥ ४ 'अत्र प्रसिद्धत्रिकोणदशावदेव दशाक्रमो वृद्धैर्निरुक्तः' इति स्वामी ॥

Sampath kumar Medavarapu

तमारभ्योत्क्रमयेद्धीमाञ्चरपर्यायवद्दशाम् ॥
युग्मराशिभुवां पुंसामोजं गृह्णीत संमुखम् ।
ओजराशिभुवां स्त्रीणां युग्मं गृह्णीत संमुखम् ॥
ओजराशिभुवां पुंसां गृह्णीयादोजमेव तु ।
युग्मराशिभुवां स्त्रीणां युग्ममेव समाश्रयेत् ॥
क्रमोत्क्रमाभ्यां गणयेदोजयुग्मेषु राशिषु । इति.
ओजे लग्नं तदेव स्याद् युग्मे तत्सप्तमं भवेत् ।
दशौजे क्रमतो ज्ञेया युग्मे व्युत्क्रमतो मता ॥ (इति.)
योगार्धा प्रथमा प्रोक्ता द्वितीया दृष्टिरुच्यते ।
चलाचलविमिश्रार्घा दशा योगार्धका मता ॥
बलिनस्तु दशा नेया राशेर्हि शशिशुक्रयोः ।
स्त्री चेद्दर्पणतो नेया पुरुषश्चेत्ततो नयेत् ॥
सा दशा त्रिविधा प्रोक्ता द्रेष्काणांशर्क्षभेदतः ।
दृष्टियोगपदाद्यैस्तु फलं ब्रूयाद्विचक्षणः ॥ इति.
(अग्रहात्सग्रहो ज्यायान् सग्रहेऽप्यधिकग्रहः ।
साम्ये चरस्थिरद्वन्द्वाः क्रमात्स्युर्बलशालिनः ॥)
(लग्नत्रिकोणे यो राशिर्बलयानुक्तहेतुभिः ।
तमारभ्योत्क्रमयेद्धीमाञ्चरपर्यायवद्दशाम् ॥)
(क्रमाद्वृषे वृश्चिके च व्युत्क्रमात्कुम्भसिंहयोः)।
षष्ठषष्ठादिका ग्राह्या इत्येतावद्विशिष्यते ॥ इति.
यद्वौजयोः क्रमेणैव युग्मयोर्व्युत्क्रमेण वै ।
षष्ठषष्ठादिका ग्राह्या नेय किंचिद्विशिष्यते ॥ इति.
जन्मतारं द्वादशधा विभक्ते यत्र चन्द्रमाः ।
लग्नाद्यावतिथे राशौ न्यसेदादौ दशाधिपम् ॥
स यद्युच्चेऽथवा नीचे तदा स्याद्राजसेवकौ ।
स्वमित्रर्क्षे सुखी शत्रुराशौ निःस्वः समे समः ॥ इति.

(समाप्तश्चायं सपरिकरो ग्रन्थः)

---

१ 'स्थूलादर्शवैषम्याश्रय–२।४।१५॥' इत्येतद्वृद्वरपरथापि योजितम्, इति स्वामी ॥ २ 'एवं वृद्धा दशाविषये प्रकारविशेषमपि कंचनाधिकं कथितवन्तः' तथाहि, इति स्वामी ॥ ३ 'केचित्तु महादशावाक्येऽपि वृषादिषु क्रमव्युत्क्रममसहमानाः 'क्रमाद्—' इत्यादिपद्यं प्रोक्तं पठन्तः पद्यान्तरे स्वयं पेठुः—यद्वौजयोरिति । अयमर्थः—यद्वेति वृद्धान्तरोक्तप्रत्याख्यानाय ग्रन्थान्तरारम्भः, इति स्वामी ॥ ४ स्वामिटीकाया द्वितीयाध्यायस्य चतुर्थपादे एतावत्यो वृद्धकारिका इति दिक् ॥